

อิทธิมนิ ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส, ปรีนิตฺตพฺพานโต ปฏฺจาย, เตตฺตีสํวํจฺจรุตฺตร ปญฺจสตาธิกานิ, เทวํ สํวํจฺจรสทฺสฺสาณิ ปวตฺตมานานิ, ปจฺจุปปนฺหนกาถวเสน, มาฆมาสสฺส นวมํ ทินํ, วารวเสน ปน สุกฺรวาโร โหติ, เอวํ ตสฺส ภควโต ปรีนิตฺตพฺพานา, สาสนายูกาลคณฺหา สลฺลกุเขตฺตพฺพา. สุกฺมํสตุ พฺระพุทฺธสาสนายูกาล จํเดิมแต่ปรีนิตฺตพฺพานแห่งพระผู้มีพระภาค

ได้ทรงทำวิสุทธิอุโบสถคืออุโบสถที่บริสุทธิ์ กับพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งหมด ทรงสวดโอวาทปาติโมกข์ในวิสุทธิอุโบสถนั้นและพระโอวาทปาติโมกข์คือพระโอวาทซึ่งเป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนา ทรงแสดงแก่พระภิกษุ ๑,๒๕๐ รูปนั้น เพื่อเป็นหลักในการประกาศพระพุทธศาสนา และความในพระโอวาทปาติโมกข์นั้นตั้งต้นด้วยพระคาถาแรกว่า

การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การชำระจิตของคนให้บริสุทธิ์ ผ่องใส นี่เป็นพระพุทธศาสนาคือคำสอนของพระพุทธะทั้งหลาย.
ต่อจากนั้นก็ได้ตรัสอีกพระคาถาหนึ่งว่า

อนุปวาโท อนุปมาโต ปาฏิโมกฺเข จ สํวโร
มตฺตณฺณุตฺตา จ ภตฺตสมฺมึ ปนฺตณฺนจ สยนาสนํ

ที่เป็นวินัย ปาติโมกข์ที่เป็นโอวาทคือพระโอวาทนี้ ส่วนวินัยปาติโมกข์นั้นได้แก่ พระวินัยบัญญัติที่માในพระปาติโมกข์ คือที่มาในหมวดอันเป็นหลักสำคัญ เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ อันเรียกว่า อาทิพรหมจรรย์กาลิกขา พระโอวาทปาติโมกข์นี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอง ได้ทรงเริ่มแสดงในวันมาฆปุณมีแก่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งล้วนเป็นพระอรหันตศิณาสพจำนวน ๑,๒๕๐ รูป เป็นการทรงทำ

โปรดให้ภิกษุสงฆ์กระทำปาติโมกข์กันเอง และให้สวดวินัยซึ่งเป็นวินัยปาติโมกข์แทนโอวาทปาติโมกข์ เพราะฉะนั้น จึงถือว่าเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา.

ทั้งคำว่า พระพุทธศาสนา นี้ ก็ออกมาจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้าเองที่ตรัสไว้ในพระโอวาทปาติโมกข์นี้ว่า การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึง

สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเรียกว่านิพพาน ดังที่มีธรรมภาษิตแสดงไว้ว่า ความบริสุทธิ์จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง เป็นความดับจากทุกข์ทั้งปวง นั้นเป็นสันติคือความสงบแห่งใจ ที่เรียกว่านิพพาน ดังนี้.

นิพพานนี้มีักจะเป็นที่เข้าใจว่าเป็นอัมมะสูงสุดในพุทธศาสนา เพราะมีตรัสไว้ แม้ในพระโอวาทปาติโมกข์นี้ว่า นิพฺพานํ ปรมํ วทฺหติ พุทฺธา พฺระพุทฺธะ

เพื่อฟัง ความตั้งใจเพื่อฟังนี้ ก็เป็นสมาธิในการฟัง เมื่อมีสมาธิในการฟังก็ย่อมรู้อัมมะที่ฟังนั้น เป็นปัญญา เพราะฉะนั้น ความได้สติได้สมาธิได้ปัญญา ดังนี้ เป็นความได้ที่ถึงจิตใจ คือจิตใจนั่นเองเป็นศีลเป็นสมาธิและเป็นปัญญา ซึ่งประกอบด้วยสันติคือความสงบ เป็นความสงบกาย สงบวาจา สงบใจและสงบจิต ฉะนั้น จึงชื่อว่าเป็นการปฏิบัติบำเพ็ญหน้่าสู่ทางแห่งพระนิพพานได้

ปัจจุบัน ใหู้จักประโยชน์ภายนอกหน้า นี่เป็นชั้นกัลยาณชนทั่วไป สำหรับประโยชน์ปัจจุบันนั้น ก็คือทรัพย์ ยศ ไฉตริเป็นต้น ที่ทุกคนต้องอาศัยใช้สอยอยู่ในการดำรงชีวิตปัจจุบันของตน พระพุทธเจ้าก็ตรัสสอนให้รู้จักแสวงหาด้วยความขยันหมั่นเพียร และสอนให้รู้จักรักษา สอนให้รู้จักคบกัลยาณมิตรคือเพื่อนมิตรที่ติงาม และสอนให้รู้จักใช้จ่ายตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้ เมื่อ

ยังยืนต่อไปในภายหน้า เพราะว่าทุกๆ คนเรานี้ ว่าถึงตนเองก็มีร่างกายและมีจิตใจ และว่าถึงสังคมก็มีตนเองและมีผู้อื่น และเมื่อว่าถึงกาลเวลา ก็มีปัจจุบันและภายหน้า อันความสุขที่ทุกคนต้องการนั้น จึงต้องการที่จะให้ทั้งกายและทั้งใจนี้มีความสุข ต้องการที่จะให้ทั้งตนเองและผู้อื่นมีความสุข ต้องการที่จะให้ทั้งปัจจุบันและทั้งภายหน้า เช่นวันนี้ พรุ่งนี้ ปีนี้ ปีหน้าเป็นต้น มีความสุข

มาฆบูชาเทศนาถันท์ที่ ๒
(ถันท์ศักราช - โอวาทปาติโมกข์)

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร

พระธรรมเทศนาในโอกาสจิตกาลทางพระพุทธศาสนา
คณะธรรมยุต
จัดพิมพ์เผยแพร่

อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ปัจจุบันสมัย ๒๕๓๓ พรรษา กุมภัพันธมาสมายปุลมีดิถีที่ ๑๔ สุรทินที่ ๙ วันศุกร์เป็นปัจจุบันวาร พระพุทธศาสนายูกาลนับจาเดิมแต่ปรีนิตฺตพฺพานแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้านั้น มีนัยอันพึงกำหนดนับด้วยประการฉะนี้.

อนึ่ง วันนี้เป็นวันมาฆปุณมีคือวันเพ็ญเดือนมาฆะ อันเป็นวันที่ตรงกับ
ขุทฺติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา
นิพฺพานํ ปรมํ วทฺหติ พุทฺธา
น หิ ปพฺพชิตฺโต ปฐฺปมาตี
สมโณ โหติ ปรี วิหฺยณฺนโต
แปลความว่า ชั้นดีคือความทนทานเป็นบรมคบะคือเป็นอัมมะซึ่งแผดเผากิเลส

อธิจิตฺเต จ อโยโย **เอตํ พุทฺธาน สาสนํ**
การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้าย ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ความรู้ประมาณในภัตดาหาร ที่นอนที่นั่งอันสงัด ความประกอบในอธิจิตคือจิตยิ่ง นี่เป็นพระพุทธศาสนา คือคำสอนของพระพุททะทั้งหลาย ดังนี้.
ในสองกาลาดังนี้ แสดงหลักปฏิบัติแห่งพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะชื่อว่า

อุโบสถกับพระภิกษุสงฆ์ และท่านแสดงว่า ต่อจากนั้นพระพุทธเจ้าก็ทรงร่วมประชุมกับสงฆ์ในวันจันทร์เพ็ญและวันจันทร์ดับแห่งเดือน เดือนละ ๒ ครั้ง และทรงสวดพระโอวาทปาติโมกข์นี้ในที่ประชุมสงฆ์ แต่ต่อมาได้ทรงจดที่จะทำอุโบสถร่วมกับภิกษุสงฆ์ เพราะปรากฏว่ามีภิกษุที่ไม่บริสุทธิ์ปะปนอยู่ จากนั้นจึงได้ทรงจด ไม่ทรงร่วมทำอุโบสถกับสงฆ์ และโปรดให้สงฆ์ทำอุโบสถตนเอง

พร้อม การทำจิตของคนให้บริสุทธิ์ผ่องใส นี่เป็นพระพุทธศาสนา ดังนี้ และวันมาฆปุณมีนี้ยังเป็นวันสำคัญในอีกเหตุการณ์หนึ่งในพระพุทธศาสนา คือเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงปลงอายุสังขาร ว่าต่อจากนี้ไปอีก ๓ เดือน จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ดังนี้ ฉะนั้น เมื่อถึงวันเช่นนี้ พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย จึงพร้อมกันทำการบูชาด้วยอามิสบูชา คือบูชาด้วยเครื่องสักการะรามิส คือดอกไม้ธูป

ทั้งหลายกล่าวว่า นิพพานเป็นอัมมะอย่างยิ่ง ดังนี้ แต่ก็ได้มีแสดงผ่อนลงมา เป็นนิพพานสามัญ คือหมายถึงความสงบของใจ แม้เป็นความสงบในปัจจุบัน เป็นความสงบที่บังเกิดขึ้นชั่วคราวชั่วครวก็เรียกว่านิพพานได้ เป็นนิพพานปัจจุบัน แต่ว่า นิพพานที่บริสุทธิ์บริบูรณ์นั้น จะต้องเป็นความบริสุทธิ์จากกิเลสทั้งปวง เป็นความดับจากทุกข์ทั้งปวง และนั่นเป็นความสงบแห่งใจโดยแท้จริง อัน

แม้ว่าจะยังไม่บรรลุถึงพระนิพพานทีเดียว แต่ก็เชื่อว่าเป็นการปฏิบัติบำเพ็ญน้่าสู่ทางแห่งพระนิพพาน.

ความปฏิบัติบำเพ็ญน้่าสู่ทางแห่งพระนิพพานนี้ ข้อสำคัญอยู่ที่ปัญญาในธรรม คือปัญญาที่รู้ธรรม จิตนี้เองเป็นเพียงผู้รู้ขึ้น รู้อย่างไร? ก็คือรู้ว่า สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา หรือ

ประกอบด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ ก็ย่อมสามารถที่จะแสวงหาวิชาความรู้ แสวงหาทรัพย์ ยศ ไฉตริมาได้ สำหรับที่จะดำรงชีวิตอยู่ให้เป็นสุขในปัจจุบันตามสมควร นี้เรียกว่าเป็นประโยชน์ปัจจุบัน.

และยิ่งขึ้นไปกว่านั้น ก็ตรัสสอนให้รู้จักปฏิบัติทำจิตใจของตนเองให้ประกอบด้วยอริยทรัพย์คือทรัพย์ที่ประเสริฐ แม้ในชั้นกัลยาณปุถุชนคือให้มี

พระพุทธเจ้าตรัสสอนเหตุที่จะให้บรรลุถึงความสุขดังกล่าวนี้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือตรัสสอนให้รู้จักปฏิบัติเพื่อให่กายมีความสุข เพื่อให้ตนเองคือเฉพาะตนมีความสุข และเพื่อให้ปัจจุบันมีความสุขด้วยประโยชน์ปัจจุบัน คือให้ประกอบด้วยความขยันหมั่นเพียร แสวงหาด้วยการรักษาสิ่งที่แสวงหามาได้ ด้วยการคบเพื่อนที่ติงาม และด้วยการใช้จ่ายตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้.

วันจาตรงคสันนิบาต คือวันประชุมแห่งองค์ ๔ แห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในสมัยต้นพุทธกาล คือภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันตศิณาสพ ล้วนเป็นเอหิภิกขุคือเป็นภิกษุจากการอุปสมบทในสำนักแห่งพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ด้วยพระวาจาเพียงว่า “เอหิ ภิกษุ จงเป็นภิกษุมาเถิด” ล้วนมามิได้มีการนัดเชิญอาราธนาคือมาเอง และวันนั้นเป็นวันมาฆปุณมี พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า

อย่างยิ่ง นิพพาน พระพุทธเจ้าทั้งหลายกล่าวว่าอย่างยิ่ง บุคคลผู้เข้าไปทำร้ายผู้อื่น เบียดเบียนผู้อื่น หาชื่อว่าเป็นบรรพชิตสมณะไม่.

นี่เป็นหลักแห่งพระพุทธศาสนา และคาถาต่อไปนี้ว่า

สพฺพปาปสฺส อภฺรณํ **กุสลสฺสุปฺสมุปฺพา**
สจิตฺตปริโยทปนํ **เอตํ พุทฺธาน สาสนํ**

“การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของคนให้ผ่องใส นี่เป็นพระพุทธศาสนา” ได้รับนับถือว่าเป็นหัวใจพุทธศาสนาในด้านปฏิบัติ โดยอีกคาถาหนึ่งนั้น เป็นคำที่ขยายความออกไป พระโอวาทนี้จึงนับถือเป็นพระโอวาทอันสำคัญ อันเรียกว่าโอวาทปาติโมกข์คือเป็นโอวาทที่เป็นปาติโมกข์ อันคำว่าปาติโมกข์ นั้นมี ๒ อย่าง คือปาติโมกข์ที่เป็นโอวาทคำสอน กับวินัยปาติโมกข์ ปาติโมกข์

โดยให้สวดพระวินัยที่ทรงบัญญัติเช่นอาทิพรหมจรรย์กาลิกขา ลิกขาบทที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ เดือนหนึ่ง ๒ ครั้งเป็นประจำสิบมาจนถึงบัดนี้ เพราะฉะนั้น วันมาฆะนี้จึงเป็นวันสำคัญ เพราะเป็นวันที่ทรงกระทำอุโบสถที่บริสุทธิ์กับพระสงฆ์จำนวน ๑,๒๕๐ รูป และทรงสวดโอวาทปาติโมกข์คือพระปาติโมกข์ที่เป็นโอวาทนี้ ในท่ามกลางสงฆ์นั้น และได้ทรงสวดต่อมา จนถึง

เขียนเป็นต้น และด้วยปฏิบัติบูชา คือด้วยการรักษาศีล พังธรรม เป็นการบำเพ็ญจิตตกาวานา เพื่อสมาธิและเพื่อปัญญาในธรรม ดังที่ท่านพุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้กำลังฟังธรรมอยู่นี้ ก็เป็นการกระทำที่เรียกว่าเป็นปฏิบัติบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และการปฏิบัติบูชา ย่อมนำไปให้จิตใจมีความบริสุทธิ์สะอาด ให้จิตใจดับทุกข์ ให้จิตใจมีสันติคือความสงบ และสันติแห่งจิตใจนี้เองที่พระ

เรียกว่านิพพานดังนี้ แม้เช่นนั้นการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนทั้งหลายที่ปฏิบัติในทางดับกิเลส กล่าวคือปฏิบัติในศีลในสมาธิในปัญญา ที่เรียกว่า ไตรสิกขา เมื่อปฏิบัติก็ย่อมได้รับความสงบของใจอันเรียกว่าสันติ ดังที่ท่านสาธุชนทั้งหลายกำลังปฏิบัติกันอยู่ในบัดนี้คือฟังธรรม และเมื่อฟังธรรมก็ย่อมมีความสำรวมกายวาจาและใจ ความสำรวมตั้งนี้เป็นศีล และย่อมจะมีความตั้งใจ

สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ดังนี้ เพราะธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนทั้งสิ้นนั้น ทรงสั่งสอนเพื่อให้ทุกคนได้รู้สัจจะ คือความจริง สัจจะคือความจริงที่รู้นั้น ก็เป็นความจริงทั่วไปที่คนรู้ ตั้งแต่กัลยาณปุถุชนหรือกัลยาณชน และความรู้หรือสัจจะที่ควรรู้อันเป็นชั้นที่สูงขึ้นจนถึงอริยชน สำหรับที่เป็นชั้นกัลยาณชนนั้น ก็เพื่อให้รู้จักประโยชน์

ศรัทธาความเชื่อในความศรีสุของพระพุทธเจ้า เชื่อในกรรม เชื่อในผลของกรรม เชื่อในความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน ให้มีศีล เว้นจากความเบียดเบียนซึ่งกันและกันให้เดือดร้อน ให้มีจาคะคือการสละบริจาค เกื้อหนุนกันและกันให้มีความสุขและให้มีปัญญา รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ต่างๆ ดังนี้ และเมื่อเป็นดังนี้แล้ว ก็จะทำให้ประสบประโยชน์ที่

อนึ่ง ทรงสอนให้จิตใจมีความสุข ให้ผู้อื่นมีความสุขด้วย และให้ภายหน้าก็มีความสุขด้วย ทั้งนี้ด้วยให้ปฏิบัติให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาความเชื่อ ในบุคคลที่ควรเชื่อ ในสิ่งที่ควรเชื่อ ให้ถึงพร้อมด้วยศีล เว้นจากเบียดเบียนกันและกันให้เดือดร้อน และให้ถึงพร้อมด้วยจาคะคือการสละบริจาค ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และให้ถึงพร้อมด้วยปัญญา รู้จักบาปบุญคุณโทษ

ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ดังนี้ เป็นอันว่าทุกๆ คน เมื่อปฏิบัติตามที่ทรงสั่งสอนนี้ ก็ย่อมจะได้ความสุขทั้งในปัจจุบันและทั้งในภายหน้า ย่อมจะได้ความสุขทั้งตนเองและผู้อื่น อีกทั้งสังคมมีความสุข ย่อมจะได้ความสุขทั้งกายและมีความสุขทั้งใจ คริสต์เรียกบุคคลผู้บรรลุประโยชน์และสุขเช่นนี้ว่าเป็นผู้ทรงปัญญา เป็นบัณฑิต เพราะบรรลุประโยชน์ที่เป็นปัจจุบันบ้าง เพราะบรรลุประโยชน์ที่เป็น

สมาธิ ตั้งใจชอบ อันสงเคราะห์เข้าเป็นจิตตสิกขาหรือสมาธิ ดังนี้ ทั้งนี้เพื่อให้บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง ให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง นั่นแหละเป็นสันติที่ คริสต์เรียกว่านิพพาน อันเป็นอุดมสันติแห่งใจหรือบรมสันติแห่งใจ ดังนี้.

เพราะฉะนั้น คำสอนในพระพุทธศาสนาจึงเป็นคำสอนที่สมบูรณ์ ไม่มีบกพร่อง ประโยชน์ก็ครบทั้ง ๓ ประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ภายหน้า และ

ภายหน้าบ้าง หรือประโยชน์ทางกายบ้างทางใจบ้าง หรือประโยชน์ส่วนตนบ้าง ประโยชน์ส่วนผู้อื่นบ้าง ดังนี้ เมื่อเป็นดังนี้ จึงจะถือว่าเป็นผู้ที่มีความสุขอย่างสมบูรณ์.

ยิ่งขึ้นไปกว่านี้ พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสสอนให้ทุกๆ คนปฏิบัติให้บรรลุถึงประโยชน์ที่ยิ่งขึ้นไป อันเรียกว่าปรมัตถประโยชน์ คือประโยชน์อย่างยิ่ง

ประโยชน์อย่างยิ่ง ดังนี้ ทุกคนจึงสามารถที่จะปฏิบัติให้ประสบกับประโยชน์ปัจจุบันด้วย ประโยชน์ภายหน้าด้วย และประโยชน์อย่างยิ่งด้วย ตามสมควรแก่อินทรีย์ความสามารถของตน ทั้งนี้ชื่อว่าเป็นการบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวคือ เป็นการบูชาพระองค์ด้วยสักการวรามิส อันเป็นอามิสบูชา และบูชาด้วยปฏิบัติ เป็นปฏิบัติบูชา ก็คือการปฏิบัติตามที่ทรงสั่งสอนให้บรรลุถึง

อันได้แก่ให้ปฏิบัติในศีลสมาธิปัญญา อันเรียกว่าไตรสิกขา หรือให้ปฏิบัติในมรรคมืองค์ ๘ อันได้แก่ สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ อันจัดว่าเป็นปัญญาสิกขา ให้ปฏิบัติในสัมมาวาจา เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ อันสงเคราะห์เข้าเป็นศีลสิกขา และให้ปฏิบัติในสัมมาวายามะ เพียรชอบ สัมมาสติ ระลึกชอบ สัมมา

ประโยชน์ดังกล่าวนั้น ฉะนั้น การบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พร้อมทั้งพระธรรมพระสงฆ์ จึงมีคุณานิสงส์ให้บรรลุถึงประโยชน์ได้ด้วยประการทั้งปวง.

เบื้องต้นนี้ พึงตั้งสมันนาหารจิตสดับธรรมภาษิตซึ่งท่านจะได้แสดงผลดเปลี่ยนกันสืบไป ณ กาลบัดนี้ เทอญ.

หมายเหตุ : ทรงแสดง ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓